

**ОСОБИСТИЧНО-ОРИЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-
ЕКОНОМІСТІВ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

**ЛИЧНОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННОЕ ОБУЧЕНИЕ СТУДЕНТОВ-
ЭКОНОМИСТОВ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОГО
ЯЗЫКА**

**STUDENT-CENTRED LEARNING OF FOREIGN LANGUAGES
OF ECONOMICS STUDENTS**

У статті розглянуті проблеми та особливості використання особистісно-орієнтованого навчання іноземної мови студентів-економістів. Подано результати дослідження, визначені педагогічні умови впровадження даного підходу, рівні та критерії сформованості особистих якостей студента при вивченні іноземної мови.

В статье рассмотрены проблемы и особенности использования личностно-ориентированного подхода к обучению иностранного языка студентов-экономистов. Даны результаты исследования, определены педагогические условия внедрения этого подхода, уровни и критерии сформированных личностных качеств студента при изучении иностранного языка.

The problems and peculiarities of student-centred learning of economics students in the English language classroom have been considered in the article. The results of the research are given, the pedagogical conditions of implementation of student-centred learning as well as the levels and criteria of the formation of student's personal qualities while learning English have been defined.

Ключові слова: особистісно-орієнтоване навчання, комунікативні здібності, індивідуальний підхід, творчий потенціал.

Ключевые слова: *личностно-ориентированное обучение, коммуникативные способности, индивидуальный подход, творческий потенциал.*

Key words: student-centred learning, communication skills, individual approach, creative potential.

Сучасні зміни в українській системі освіти та її пристосування до європейських освітніх стандартів, а також поширення міжнародного обміну досвідом, дослідженнями, а також студентами та викладачами у різних галузях значною мірою впливають на підвищення статусу іноземної мови як важливого засобу комунікації та співробітництва, а також як навчального предмета, що вимагає реформування мовної освіти у ВНЗ.

Традиційна когнітивно-орієнтована освіта вирішує завдання формування знань, умінь і навичок, в той час як розвиток та виховання особистості студента виступають другорядним завданням навчання. Однак, соціальний та науково-технічний прогрес, який, всупереч з існуючими парадигмами освіти, змінив освітню парадигму з когнітивно-орієнтованої на особистісно-орієнтовану. Таким чином, в сучасній вищій школі поступово відбувається процес переорієнтації навчання на розвиток особистості студента, індивідуальних здібностей та творчого потенціалу.

Актуальність статті зумовлена недостатньою розробленістю особистісно-орієнтованих підходів до викладання іноземної мови студентам економічного ВНЗ, які спроможні забезпечити ефективне вивчення іноземної мови, яка не є профільною, та, в умовах скорочення аудиторних годин, сприятимуть активізації навчального процесу, розвитку та розкриттю творчого потенціалу студентів як основи подальшої продуктивної професійної діяльності. За таких обставин особистісно-орієнтоване навчання іноземної мови студентів нефілологічних спеціальностей вищих закладів набуває особливого значення.

Мета статті полягає у висвітленні сучасних змін в процесі навчання іноземної мови, визначенні та обґрунтуванні педагогічних умов реалізації особистісно-орієнтованого навчання іноземної мови студентів-економістів.

Одним з найефективніших підходів до реформування сучасної освіти є особистісно-орієнтований підхід. Проте робота щодо розробки теорії і методики особистісно-орієнтованої освіти поки ще далека від завершення і, в першу чергу, це стосується її концептуальної основи.

Наукові передумови виникнення особистісно-орієнтованого підходу поступово визначались у дослідженнях особистості в різних її аспектах, що були проведені такими представниками класичної психології як У.Джемс, З.Фрейд, І.О.Сікорський, К. Юнг, Л.С.Виготський, С.Л.Рубінштейн, Б.Г.Ананьєв, В.Г.Ковальов, О.М.Леонтьєв та ін.

Сучасні вимоги до формування особистісного-орієнтованого підходу поступово вивчались у дослідженнях таких вчених як І.Д.Бех, М. Й. Боришевський, В.В.Давидов, В.О.Моляко, І.С.Якиманська та ін.

У спеціальній галузі психології і педагогіки трудової і професійної підготовки важливі передумови становлення особистісного підходу розроблялись у дослідженнях А.М.Алексюка, Г.О.Балла, І.А.Зязюна, В.А.Козакова, Г.С.Костюка, С.Д.Максименка, Н.Г.Ничкало та ін.

Вченими також пропонуються такі форми особистісно-орієнтованого підходу як "особистісно-соціально-діяльнісний підхід" (О. В. Барабанщиков і М.Ф.Феденко), "принцип діяльнісно-особистісного підходу" (В.І.Андрєєв), "особистісно-діяльнісний підхід" (І.О.Зимня), "системний особистісно-діяльнісний підхід" (С.Д.Максименко), тощо.

Як вважає І.Бех, поняття людської особистості є багатосмисловим. Процес розвитку особистості – явище багатомірне; воно визначається впливами різного ступеня широти: від найбільш загальних, соціальних чинників до індивідуальних, вузько спрямованих [1, с. 17].

Метою особистісно-орієнтованої освіти є не формування і навіть не виховання, а перебування, підтримка, розвиток людини в людині й розвиток

у ній механізмів самореалізації, саморозвитку, адаптації, саморегуляції, самозахисту, самовиховання та інших, необхідних для становлення самобутнього особистісного образу й діалогічного, безпечного способу взаємодії з людьми, природою, культурою, цивілізацією [4, с. 142].

Особистісно-орієнтоване навчання - це відмова від авторитарного стилю викладання та перехід до демократичного стилю, повага особистості студента, гуманізм, визнання права на індивідуальність. Викладач повинен враховувати різні типи навчання студентів та їх рівень знань, та орієнтуватись більш на процес, чим на результат навчання. Діалог, спільний пошук рішень та їх осмислення набагато важливіші для розвитку особистості, аніж готова відповідь. Позиція, в якій перебуває викладач, визначена нами як орієнтація на психолого-педагогічне супроводження особистісно-професійного розвитку та саморозвитку студента.

Таким чином, особистісно орієнтоване спілкування викладача зі студентами передбачає виконання нормативно заданих функцій та завдань з виявом особистого ставлення, здібностей та почуттів. В процесі навчання першочерговою задачею викладача не є виконання певних вправ та завдань, а розвиток студентів шляхом їх виконання. Роль викладача – допомогти студенту сформулювати свою точку зору, своє бачення проблеми, свій шлях вирішення завдання.

Впровадження особистісно-орієнтованого підходу до вивчення іноземної майбутніх економістів полягає, перш за все, у діалозі між викладачем та студентом, що не тільки сприяє розвитку комунікативних та мовленнєвих навичок, а й розкриває здібності студентів, їх внутрішній світ, коло інтересів, що в свою чергу дає змогу викладачеві враховувати особливості інтересів кожного з них в подальшому спілкуванні. Таким чином, перевага діалогу над монологом на заняттях – запорука активного оволодіння іноземною мовою.

Окрім того, створення освітнього середовища в процесі навчання іноземної мови сприяє визнанню індивідуальності того, хто вчиться, забезпеченню необхідних умов для його розвитку. Широке освітнє середовище

особистісно-орієнтованого навчального процесу передбачає спеціальний відбір навчальних текстів, дидактичного матеріалу, методичних рекомендацій, форм контролю за особистісним розвитком студентів в ході оволодіння іноземною мовою, а також звернення до особистості студентів, урахування їх вікових та статевих особливостей, інтересів, життєвого досвіду, тощо.

Шлях реалізації особистісно-орієнтованого підходу в навчанні іноземної мови студентів лежить також у впровадженні дидактичних ігор, які допомагають формувати мовленнєві та комунікативні навички, закріпити вивчений матеріал та розкрити внутрішній світ студента. Навчальний характер цієї діяльності студентами не усвідомлюється. Рольова гра має велике виховне значення, так як допомагає згуртувати студентський колектив, залучаючи до активної діяльності сором'язливих, несміливих чи невпевнених у собі студентів. У студентів виховується почуття роботи в команді та осмислення свого місця в колективі, дисципліна, взаємодопомога, вміння відстояти свою точку зору, тощо.

Викладач повинен створити доброзичливу атмосферу, намагатися передбачити типові помилки студентів та попередити їх, продумавши попередні вправи на використання лексико-граматичного матеріалу, що обов'язково буде використовуватись в рольовій грі.

Також, подоланню побоювань зробити помилку та спаду інтересу до вивчення іноземної мови сприяє створення на заняттях ситуацій успіху, які допомагають студентам позбутись невпевненості в собі, подолати мовний бар'єр у спілкуванні. Успіх в навчанні – це джерело внутрішніх сил студента, що викликає бажання вчитись та долати перешкоди у навчанні.

Ми вважаємо, що особистісно-орієнтоване навчання іноземної мови базується на таких принципах як індивідуальність кожного студента, визнання відсутності нездібних студентів, урахування нерівності розумових здібностей студентів, індивідуалізація навчально-виховного процесу, отримання задоволення від навчання, розуміння оцінки знань студентів як

інструмента виховання, взаємозалежність колективу, як сукупності особистостей, і власне особистості у навчанні, і, особливо, принцип людяності, чуйності і тактовності по відношенню до студентів.

Дослідження, що проводилося на базі Одеського державного економічного університету передбачало:

- вивчення стану особистісно-орієнтованого навчання іноземної мови студентів на практиці;
- виявлення причин, що пояснюють переоцінку традиційного і недооцінку особистісно-орієнтованого підходу в процесі навчання;
- визначення рівнів та показників сформованості особистісних якостей у студентів кредитно-економічного факультету різних курсів;
- з'ясування характеру ставлення студентів до особистісно-орієнтованого навчання та їх уявлень про можливість його впровадження в процесі навчання іноземної мови.

Вивчення й аналіз університетської практики дозволили говорити про активне втілення особистісно-орієнтованого навчання. Аналіз відвіданих більш ніж 100 практичних занять показав, що форми і методи навчання іноземної мови, в основі яких лежить особистісний підхід, займають близько 80%.

Бесіди, інтерв'ю, анкетування, систематичне спостереження дозволили виявити причини, що заважають переходу від традиційного до особистісно-орієнтованого підходу у навчанні іноземної мови студентів економічного ВНЗ. Перш за все, це недостатня кількість годин для практичних занять, що спонукає до роботи в групах. По-друге, низький рівень навчальної та пізнавальної активності студентів загалом. По-третє, неготовність самих викладачів перейти від традиційних методів навчання до сучасних, особистісно-орієнтованих, а також їх низький рівень комунікативних здібностей, що значно ускладнює спілкування зі студентами в процесі навчання. Однак, щонайголовніше, викладачу необхідно знати психологічні,

фізіологічні та соціальні особливості студентів, їх сприйняття, темперамент, характер, а все це неможливо одночасно враховувати в навчальному процесі.

В ході дослідження було виявлено три рівні сформованості особистих якостей у студентів-економістів в процесі вивчення іноземної мови – *низький, достатній та високий*. Показниками низького рівню є чекання студента на відповідь більш сильним студентом, слабкий пізнавальний інтерес, пасивність на занятті, не бажання саморозвитку, обмежене володіння теоретичними знаннями, боязкість прийняття власних рішень, які базуються переважно на емпіричному досвіді, тощо. Достатній рівень має наступні показники: розуміння відповідальності за виконання завдання, нестійкий інтерес до вивчення іноземної мови та підвищення професійної ерудованості, не яскраво виражена орієнтація на саморозвиток, володіння теоретичними знаннями з іноземної мови на середньому рівні, усвідомлення участі в створенні особистісних і суспільних благ та велике значення зовнішнього керівництва в навчальній діяльності. Високий рівень має такі показники як підвищений інтерес студента до вивчення професійної іноземної мови, розуміння відповідальності за виконання вправ та завдань, позитивна мотивація на вдосконалення знань, умінь та навичок з іноземної мови; активність на заняттях, серйозна орієнтація на саморозвиток, володіння системними знаннями та їх творче застосування на практиці, готовність до проведення самоконтролю й адекватної самооцінки.

Що стосується ставлення студентів до особистісно-орієнтованого навчання та їхніх уявлень про можливість його впровадження в процесі вивчення іноземної мови, то студентами була дана позитивна оцінка та відмічена важлива роль цього підходу при вивченні англійської мови.

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що для реалізації особистісно-орієнтованого навчання іноземної мови студентів економічного профілю, необхідно створити наступні педагогічні умови:

- створення доброзичливої атмосфери на практичних заняттях, виховання взаємоповаги, розвиток незалежного та критичного мислення;

- залучення студентів до прийняття рішень щодо навчання;
- розподіл студентів на групи шляхом тестування згідно з їх рівнем знань;
- організація змісту навчання та ретельний відбір навчального матеріалу, враховуючи рівень знань студентів, напрямок їх підготовки;
- наближення процесу навчання до реальних умов спілкування іноземною мовою;
- створення ситуацій успіху на заняттях та стимулюючого до навчання середовища шляхом використання сучасних методів і форм навчання.

Отже, одним з найефективніших підходів до навчання іноземної мови є особистісно-орієнтований підхід, що сприяє гармонійному розвитку та розкриттю творчого потенціалу студентів, позбавленню невпевненості в собі, зменшенню суперечності між рівнем набутих теоретичних знань та можливістю продуктивного використання іноземної мови в професійній діяльності.

Подальшого дослідження потребує проблема використання інших сучасних підходів в процесі навчання іноземної мови майбутніх економістів в процесі фахової підготовки.

Література

1. Бех І. Д. Виховання особистості : Особистісно орієнтований підхід : науково-практичні засади : Кн. 2 / І. Д. Бех. — К. : Либідь, 2003. — 344 с.
2. Кукуленко-Лук'янець І.В. Психологічні засади особистісно-креативного підходу в навчанні студентів університету (на матеріалі іноземної мови) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук спец. 19.00.07 / І. В. Кукуленко-Лук'янець. — К., 2003. — 22 с.
3. Драйден Г. Революція в навчанні / Г. Драйден, Дж. Вос. – Л. : Літопис, 2005. - 542с.
4. Подмазин С. И. Личностно-ориентированное образование : Социально-философское исследование. / С. И. Подмазин. – Запорожье : Просвіта, 2000. – 250 с.